

FOLKLOR SHIGARMALARI XALIQTIN KORKEM DORETIWSHILIGI

Nazarov Esbolsin

ÓZMKÓMI NF "Folklor hám etnografiya" kafedrası

"Folklor hám etnografiya" qaniygeligi sırtqı bólim 2-kurs studentı

Moyanov Iqlasbay Jiyenbaevich

dotcent, PhD

Ózbekistan mámleketlik kórkem óner hám mádeniyat instituti Nókis filyali

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10464033>

Annotaciya. *Bul maqalada folklor shıǵarmaları xalıqtın kórkem dóretiwshiligibelgiliniń bir túri sıpatında onıń jámiyetlik ómirinde, klasslıq gúresinde, dúnyaǵa kóz qarası haqqında sóz etilgen.*

Gılt sózi: *Folklor, balalar, saz áspab, muzıka, tálim, tárbiya, shıǵarma.*

WORKS OF FOLK ART FOLK ART

Abstract. *This article examines Folk art as one of the types of artistic creativity of the people, their view of social life, class struggle, and the world.*

Key word: *folklore, children, the word áspab, music, education, upbringing, artwork.*

ПРОИЗВЕДЕНИЯ НАРОДНОГО ТВОРЧЕСТВА НАРОДНОЕ
ХУДОЖЕСТВЕННОЕ ТВОРЧЕСТВО

Аннотация. *В данной статье рассматривается Народное художественное творчество как один из видов художественного творчества народа, его взгляд на общественную жизнь, классовую борьбу, на мир.*

Ключевое слово: *фольклор, дети, слово áspab, музыка, образование, воспитание, художественное произведение.*

Folklor shıǵarmalar ózine tán biraz ózgeshelikler menen xarakterlenedi. Dóretiliwi jaǵınan ol awızsha, jazba dereklerge tiykarlanadı, jámáátlik hám individuallıq usıllardı paydalanadı. Onıń mazmun, syujet, obraz, til, stil, ózgesheliklerindegi ápiwayılılıq penen sulıwlılıq, túsiniqlilik penen obrazlılıq fólklorga say poetikanı qurap turadı. Folklorlıq shıǵarmalar xalıqtın tariyxı, dúnyaǵa filosofiyalıq kóz qarasları menen pedagogikalıq oyları, ádebiyatı, kórkem óneriniń basqa da túrleri menen baylanısıp keledi. Folklor shıǵarmalarında xalıqlıq, klasslıq, internatsionallıq motivler tolı keledi.

Folklor shıǵarmaları xalıqtın kórkem dóretiwshiliginiń belgili bir túri sıpatında onıń jámiyetlik ómirinde, klasslıq gúresinde, dúnyaǵa kóz qarasında, sulıwlıqtı qabıl etiwinde,

ulıwma estetikalıq dúnyasında úlken orın iyeleydi. Sonlıqtan folklor shıǵarmaları úyreniwdiń ilimiy metodologiyası búgingi kúnde ilimpazlar miynetlerinde berilgen ham prezidentimiz tárepinen kórkem óner, mádeniyat, ádebiyat, kórkem óner hám ulıwma ideologiyalıq tarawındaǵı qararlarında rawajlandırılǵan.

Qaraqalpaq folklor shıǵarmalarınń jaynalıwında hám izertleniwinde Sádirbay Máwlenov, Shámshet Xojaniyazov, Asan Begimov, Qallı Ayımbetov, N.Baskakov, Ámet Shamuratov, N.Japaqov, N.Dáwqaraev, I.Saǵitov, O.Qojurovlar úlken xızmetler isledi. Onnan sońǵı jılları qaraqalpaq folklorı shıǵarmaların ilimiy jaqtan keń túrde izertlegen ilimpazlardan yaǵnıy joqarı kvalifikatsiyalı folkloristlerinen Q.Mámbetnazarov, A.Álimov, T.Nietullaev, N.Kamalov, Á.Tájimuratovlardı atap ótsek boladı. Qaraqalpaq folkloristikası óz aldına qalıplesiw protsessinde, Qaraqalpaq folkloristleriniń kóp jıllıq ilim – izertlew jumısınıń nátiyjesinde birinshi mártebe joqarı oqıw orınlarına arnap qaraqalpaq folklorı boyınsha oqıw quralın dúziw múmkinshiligine iye boldı. Haqıyqatında da bul kitap qaraqalpaq folkloristleriniń barlıq jıynaǵan ilimiy tájiriybeleri, jańadan shıqqan ilimiy juwmaqları tiykarında jazıldı.

Qaraqalpaq folklorı shıǵarmaları kórkem sóz kórkem óneriniń oǵada bay túri. Onda xalqımızdıń súyip aytatuǵın qosıqları, kóp qollanılatuǵın naql – maqal, jumbaqları, aytısları, tolǵawları, sulıw ertekleri menen tań qaldıratuǵın dástanları bar. Xalıqtıń tariyxı, turmıs tárizi, dástúri, arız – ármanları, kóz qaraları – pútini menen barlıq ruwxıy dúnyası fólklorda xalıqtıń ózi dóretken kórkem obrazları arqalı súwretlenedi. Qaraqalpaq xalqınıń awızeki xalıq dóretpeleri janrlarınıń hár túrliligi hám originallıǵı menen kózge taslanadı. Bárinen burın qaraqalpaq dástanları ásirler dawamında toplanıp jetilisip kelgen jámaátlik dóretpeler bolıp tabıladı. Bulardı dóretiwde hám bir sistemaǵa salıwda pütün bir jıraw hám baqsılardıń áwladları belsene qatnasıp kelgen. Bunda ádilliktiń ádilsiz, jaqsılıqtıń jamanlıq ideya kórkem súwretlew quralları arqalı onıń syujetlik qurılısın qurap turadı. Eger qaraqalpaq dástanlarınń mazmunında xalıqtıń ótken dáwirdegi awır turmısı, azatlıqqa, teńlikke, umtılıwları hám gúresleri súwretlense, al olardıń kórkem súwretlew tárepleri ásirler dawamındaǵı xalıq danalıǵına, xalıq poeziyasınıń bay traditsiyalarına tiykarlangan.

Qaraqalpaq xalıq ertekleri kórkemliliǵı jaǵınan jetiliske janrlardıń birinen esaplanadı. Ol xalıqtıń aqıllı hám tapqırılıq, sheshenlik sózleri menen suwǵarılǵan. Qaraqalpaq ertekleri óziniń syujet hám kompozitsiyalıq qurılısı, stili jaǵınan basqa xalıqlardıń ertekleri menen ulıwmalıq uqsaslıqqa iye bolǵan menen, al olardan óziniń til hám kórkem súwretlew usılları menen ayrılıp turadı. Ertek ásirler dawamında xalıqtıń turmısı menen birge jasap, rawajlanıp kiyatırǵan folklorlıq shıǵarmalardan biri. Xalıqtıń erteklerindegi qaharmanlar barlıq waqıtta

ó z dushpanlariniń ústinen jeńiske erisedi, ertek adamlardıń oy sezimlerin iyatadı, óziniń xalqın, óz watanın súyiwge úyretedi, onda xalıqtıń ájayıp sóz baylıqları jámlengen. Xalıqtıń qosıqları qaraqalpaq folklorınıń eń úlken janrın qurap turadı. Olarǵa dástúrge, turmısqa baylanıslı, xalıqtıń tariyxına, muńına baylanıslı, sonday – aq tematikası boyınsha oǵada bay qosıqlarǵa kiredi.

REFERENCES

1. Esemuratov B. DEVELOPMENT OF CHILDREN'S CREATIVITY ON THE BASIS OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGY AS AN EXAMPLE OF KARAKALPAK FOLK SONGS //Modern Science and Research. – 2023. – T. 2. – №. 10. – C. 835-840.
2. Esemuratov B. EDUCATION OF YOUNG PEOPLE TO PATRIOTISM, COURAGE, AND FREEDOM THROUGH SPOONS PERFORMED BY OTHERS //Modern Science and Research. – 2023. – T. 2. – №. 10. – C. 197-202.
3. Ospanova R. THE SITUATION OF USING THE CREATIONS OF COMPOSER MUKHTOR ASHRAFIY AND DONI ZOKIROV IN MUSIC LESSONS //Modern Science and Research. – 2023. – T. 2. – №. 10. – C. 190-196.
4. Ospanova R. WAYS OF DEVELOPMENT AND IMPROVEMENT OF MUSIC EDUCATION PEDAGOGY //Modern Science and Research. – 2023. – T. 2. – №. 10. – C. 822-828.
5. Jiyenbaevich M. I. The evolution of music pedagogy of the karakalpak people: Historical and theoretical aspects //Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities. – 2021. – T. 11. – №. 10. – C. 27-32.
6. Jiyenbaevich M. I. Competence-based approach in higher musical and professional education //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2022. – T. 12. – №. 4. – C. 42-47.
7. Moyanov I. TRAINING AND DEVELOPMENT OF ART PERSONNEL //Modern Science and Research. – 2023. – T. 2. – №. 9. – C. 65-69.
8. Jiyenbaevich M. I. COMPETENCE-BASED APPROACH IN HIGHER MUSICAL AND PROFESSIONAL EDUCATION //PROMINENCE OF INFORMATION BASES& MEDIA ASSESSMENTS IN THE POST CONFLICT MARKETING ENVIORNMENT.
9. Moyanov I. TRAINING AND DEVELOPMENT OF ART PERSONNEL //Modern Science and Research. – 2023. – T. 2. – №. 9. – C. 65-69.

- Моянов Ы. Д. ҚОРАҚАЛПОҚ ХАЛҚИ МУСИҚИЙ ПЕДАГОГИКАСИНИНГ ТАРИХИЙ-НАЗАРИЙ ЖИҲАТЛАРИ //Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. – 2021. – №. 5.
10. Моянов Ы. Д. ҚОРАҚАЛПОҚ ХАЛҚИ МУСИҚИЙ ПЕДАГОГИКАСИНИНГ ТАРИХИЙ-НАЗАРИЙ ЖИҲАТЛАРИ //Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. – 2021. – №. 5.
11. Ануаровна О. Р. ҚОРАҚАЛПОҚ ХАЛҚ КУЙЛАРИ ВОСИТАСИДА БОЛАЛАР ИЖОДКОРЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ. – 2023.
12. Anuarovna U. E. IMPROVING THE MECHANISMS OF EDUCATING STUDENTS IN THE SPIRIT OF INTER-ETHNIC HARMONY BASED ON NATIONAL MUSIC IN THE CONDITIONS OF ETHNO-CULTURAL RELATIONS //International Journal of Advance Scientific Research. – 2023. – Т. 3. – №. 09. – С. 329-333.
13. БОЛАЛАР Қ. Х. К. В., РИВОЖЛАНТИРИШ И. MODERN SCIENCE AND RESEARCH //MODERN SCIENCE. – 2023. – Т. 2181. – С. 3906.
14. Ospanova R. DEVELOPMENT OF CHILDREN'S CREATIVITY THROUGH BLACK FOLK SONGS //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 9. – С. 70-73.
15. Nawrizbaeva A. A. THE PERFORMANCE SKILLS OF KARAKALPAK BAKSHIS //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 906-910.
16. Nawrizbaeva A. A. BAQSI, SÁZENDE GENJEBAY TILEWMURATOV TÍN ACTQARÍWSHÍLÍQ METHODS //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 218-223.
17. Muxammetdinova L. THE DEVELOPMENT OF THE ART OF GIVING IN NORTHERN PAKISTAN AS AN EXAMPLE OF THE YEARS OF INDEPENDENCE //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 9. – С. 74-78.
18. Maxamatdinovna M. L. FOLKLORE AS A SPECIAL FORM OF CREATIVITY //International Journal of Advance Scientific Research. – 2023. – Т. 3. – №. 09. – С. 282-284.
19. Makhammatdinovna M. L. As a Means of Providing Aesthetic Education to the Students of the Art of Embroidery //Vital Annex: International Journal of Novel Research in Advanced Sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 3. – С. 149-152.
20. Askarova Z., Maxamatdinova L. Ceremonies Solemnly Held in Connection with Public Holidays //Miasto Przyszłości. – 2022. – Т. 27. – С. 181-183.

21. Махамматдинова Л. ЎЗБЕК ВА ҚОРАҚАПОҚ МУСИҚА МАДАНИЯТИНИНГ РИВОЖЛАНИШИДА БАСТАКОРЛАРНИНГ ҚЎШГАН ҲИССАСИ //Oriental Art and Culture. – 2022. – Т. 3. – №. 2. – С. 782-786.
22. Есанов М. ФОРМИРОВАНИЕ НРАВСТВЕННЫХ КАЧЕСТВ ЛИЧНОСТИ СРЕДСТВАМИ МУЗЫКИ //Oriental Art and Culture.–2023.–Т. 4. – №. 1. – С. 719-725.
23. Ayapova K., Yesanov M. Organization of Music Lessons by the Teacher in Various Ways //Miasto Przyszłości. – 2022. – Т. 27. – С. 189-191.
24. Esanov M., Ametov A. DOIRA SAN'ATINING RIVOJLANISHI VA TARIXI //Oriental Art and Culture. – 2022. – Т. 3. – №. 2. – С. 729-733.
25. Есанов М. Знание особенностей воздействия музыкального искусства на человека //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 12. – С. 767-771.
26. Есанов М. О. ЎЗБЕК ХАЛҚ ЧОЛҒУЛАРИДА ИЖРОЧИЛИК ТАРИХИ //Oriental Art and Culture. – 2022. – Т. 3. – №. 1. – С. 578-584.
27. АЛЛАМБЕРГЕНОВА Г. ҚАРАҚАЛПАҚ БАҚСЫСЫ СЭЛМЕНБАЙ САДЫҚОВТЫҢ ДӨРЕТИЎШИЛИК ЖОЛЫ //Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры. – 2023. – Т. 3. – №. 10. – С. 112-117.
28. Allambergenova G. THE LIFE AND CAREER OF COMPOSER OSERBAI ALLANAZAROV //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 217-224.
29. Allambergenova G. GOALS AND OBJECTIVES OF MUSIC EDUCATION IN PRIMARY SCHOOL //Modern Science and Research.–2023.–Т. 2. – №. 10. – С. 849-855.
30. Tajimuratova S. FORMATION OF STUDENTS'SKILLS OF INDEPENDENT PERFORMANCE THROUGH THE TEACHING OF ART HISTORY //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 841-849.
31. Saginbaevna T. S. FORMATION OF STUDENTS'SKILLS OF INDEPENDENT PERFORMANCE THROUGH THE TEACHING OF ART HISTORY //Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development. – 2022. – Т. 9. – С. 386-392.
32. Sag'inbaevna T. S. Cultural Life in Uzbekistan during the Years of Independence //Spanish Journal of Innovation and Integrity. – 2023. – Т. 18. – С. 39-41.
33. Tajimuratova S. FORMATION OF STUDENTS'SKILLS OF INDEPENDENT PERFORMANCE THROUGH THE TEACHING OF ART HISTORY //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 841-849.
34. Saginbaevna T. S. Management and study of culture and art. – 2022.

35. Тажимуратова Ш. С. САНЪАТШУНОСЛИК ФАНЛАРИНИ ЎҚИТИШ ОРҚАЛИ ТАЛАБАЛАРНИНГ МУСТАҚИЛ ИШЛАШ КЎНИКМАЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ. – 2023.
36. Tajimuraova S. S. INFORMATION AND COMMUNICATIONS IN MANAGEMENT //Journal of Integrated Education and Research. – 2022. – Т. 1. – №. 5. – С. 509-511.
37. Qudenov R. QORAQALPOQ XALQ QO'SHIQLARI ASOSIDA YOSHLARNI TARBIYALASH //«ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ». – 2023.
38. Kudenov R. WAYS TO TEACH FOURTH GRADERS A SINGING LESSON //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 225-232.
39. Kudenov R. METHODS OF CONDUCTING A MUSIC CULTURE LESSON IN THE FOURTH GRADE //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 856-861.
40. Шыныбеков А. САМАРАЛИ НАТИЖАГА ЭРИШИШДА ЎҚУВЧИЛАР УЧУН ПЕДАГОГИК ВОСИТАЛАР //Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры. – 2023. – Т. 3. – №. 11. – С. 76-79.
41. Shinibekov A. QORAQALPOQ MUSIQA MADANIYATIDA MILLIY OGZAKI IJODINING GAVDALANISHI //Miasto Przyszłości. – 2023. – Т. 39. – С. 204-206.
42. Shinibekov A. Historical and Social Events in Folklore Works from the Point of View of People's Relationships //Miasto Przyszłości. – 2022. – Т. 27. – С. 199-201.
43. Шыныбеков А. Қорақалпоқлар санъатининг сарчашмалари Шарқий Европа ва Осиё қадимий маданияти билан ҳамбарчас боғлиқлиги //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 12. – С. 910-915.

MODERN SCIENCE
& RESEARCH